

DECLINUL DEMOGRAFIC AL POPULAȚIEI R. MOLDOVA

¹*Dr., conf.univ, Valeriu SAINSUS*

²*Dr. hab., prof univ., Constantin MATEI*

³*Dr., conf. univ., Maia POSTICĂ*

^{1,2}*Academia de Studii Economice a Moldovei,
Republica Moldova, Chișinău, Bănulescu Bodoni, 61,
tel. (+373) 22 41 28, www.ase.md*

³*Universitatea de Stat din Moldova,
Republica Moldova, Chisinau, str. Alexei Mattevici 60,
tel. (+373) 22 577 401, www.usm.md*

Abstract

Depopulation- declining of number of population are the bazical formed tendensy of evolution of population of the R of Moldova. The factors whichi determine are intercorelated. Natural increaze and exesiv migration penetrate more than 26 yerars demographic issues, or this process can be name – demographic devastation of the country.

Key words: *depopulation, demographic declining, excessive migration, demographic devastation, natural decrease.*

JEL CLASSIFICATION: J11

La 27 August 2017 toată populația R. Moldova a sărbătorit 26 de ani de la proclamarea independenței, semnificație că și noi asem-iștii sărbătorim 26 de ani de la înființarea ASEM. În acest sfert de secol tara a trecut prin mai multe valuri de avânt și recesiune politică, economică și socială. Reformele pe alocuri nereușite și în tarăgănare de timp negativ s-au reflectat în viața economică și socială a populației. Destul de nefaste sunt consecințele încă neprevizibile în evoluția demografică ce evidențiază declinul demografic - fenomen necunoscut în istoria dezvoltării cadrului demografic, dar și a întregii națiuni românești.

Conform afirmațiilor Prof. Univ. Vasile Ghețau „un declin al numărului populației în timp de pace nu este consemnat și atestat în istoria demografică a acestui popor” (1, p. 1). Acest declin în România s-a început mai devreme de 1989-1990, pe când în R. Moldova a startat în a doua jumătate a anilor 90, după 1994-1995 și se dezvoltă cu o intensitate și rapiditate mult mai pronunțată.

Afirmăm că declinul demografic început după dizolvarea sistemului socialist este caracteristic și majorității statelor ex-sovietice. În perioada de independență și tranziție la economia de piață imaginea demografică a Republicii Moldova s-a modificat în sensul reducerii potențialului uman. **Populația se afla în al III deceniu de declin demografic, ce este un fenomen apreciat ca constant în cadrul demografic.**

Tabelul 1. Evoluția numerică a populației în statele limitrofe

	1990	2000	2016	Declinul în 1990-2000		Declinul în 1990-2016	
				În mln	În %	În mln	În %
R Moldova	4,4	3,5	3,6	-0,9	20,4	-0,8	18,2
Romania	23,2	22,4	19,8	-0,8	3,5	-3,4	17,7
Ucraina	51,8	49,5	42,7	-2,3	4,4	-9,1	17,6
Rusia	147,7	145,5	144,3	-2,2	1,5	-3,4	2,3
Ungaria	10,4	10,0	9,8	0,4	3,9	0,6	5,8
Belorusia	10,2	10,0	9,5	0,2	8,0	0,7	6,9
Bulgaria	10,0	8,2	7,1	1,8	8,0	-2,9	29,0

Sursa: demoscope.ru 1-7 Ianuarie 2001; demoscope.ru 1-27 August 2017.

Din datele prezentate mai sus este evident declinul populației atât în statele din regiune, cât și în R. Moldova și constituie aproape 20% pentru intervalul de timp 1989-2016, fiind depășită de Bulgaria cu 29%. Declinul demografic al R. Moldova a fost afectat și de secesionarea spațiului geografic al țării la care s-a adăugat și situația socială și economică specifică pentru acest interval de timp. Astfel, intervalul de timp este atestat ca o criză demografică bine definită în evoluția populației ce a creat dezechilibru, atât prin mișcarea naturală, cât și cea migratorie. Declinul demografic, atestam ca este rezultatul distinct al intercorelării factorilor ce au generat fenomenul, dar și a mecanismelor cum ar fi: dimensiunea largă demografică și intensitatea sporită în evoluție ascendentă a fenomenului de emigrație; ascensiunea ratei de mortalitate a populației și compensarea ratei de natalitate; reducerea continuu a natalității.

Interacțiunea continuu a determinat o reducere stabilă a efectivului și începând cu ultimul deceniu începe în cadrul demografic al țării o nouă eră – era declinului demografic.

Tabelul 2. Evoluția numerică a populației R Moldova (1990-2017)

Anii	Populația la 1.01 (mii locuitori)	Reducerea populației		Reducerea anuală
		Pe etape	Mii persoane	
1990	4359,4	1990 - 1994	-11,5	-4,3
1995	4347,9	1995 - 1999	-678,7 (13%)**	-2,7
2000 *	3600,4	2000 - 2004	-55,22	-11,0
2005	3600,4	2005 - 2009	-36,7	-4,3
2010	3563,7	2010 - 2014	-8,5	-1,7
2015	3555,2	2015 - 2017	-4,3	-1,7
2016	3553,1		-2,1	-2,1
2017	3550,9		-2,2	-2,2
Reducerea totală	808,5			
În baza divizării teritoriale	678,7			
În baza sporului natural și migratoriu	129,8			

Sursa: statistica.md; * fără raioanele estice și municipiul Bender; ** reducere cu raioanele estice.

Reieșind din informația statistică curentă R. Moldova în perioada de după 1990 a parcurs o perioadă de micșorare cu 678,7 mii persoane. Deci, pierderile nete au alcatuit 129,8 mii persoane, cu o pondere anuală de 4,6 mii persoane. De aici, deducem că pierderile zilnice de 106 – 180 persoane a populației R Moldova vehiculate în in mass media din țară este aproape de adevăr, sau implică realitatea demografică. Bineînțeles, că reducerea a fost pereclitată de divizarea teritorială, mai aproape de adevăr pot fi considerate datele recensămintelor.

Tabelul 3. Populația Republicii Moldova (datele recensămintelor)

Anii	Numărul populației (mii locuitori)	Diferența în mii locuitori
1989	4 337,0	980,0
2004	3 356,9	358,7
2014	2 998,2	
Reducerea totală	1338,8	
În baza teritoriilor separate	678,7	
În baza pierderilor nete	660,1	

Luând în considerație totalitatea erorilor și a criticilor aduse Recensământului 2014, rezultatele confirmă că avem în realitate un declin demografic, iar datele pot fi utilizate ca bază pentru cercetările ce urmează inclusiv pentru anul 2021 anul recensământului ce va urma. Deci, pierderile statale de populație au constituit 1 338,8 mii persoane, care fie ca sunt în afara statului,

dar cu statut semilegal sau legal în alte state ale lumii (Italia peste 200 mii, Rusia 200 mii, Spania și Portugalia câte 100 mii).

Separarea completa a raioanelor estice (cu municipiul Tighina) început în 1995 – 1997, când autoritățile secesioniste nu mai prezintă informație statistică inclusiv și demografică se produce o discrepanță profundă a dimensiunii cadrului demografic, pentru a reduce erorile în analiza noastră vom recurge numai la spațiul sub autoritatea Guvernului R. Moldova. Primele calcule fără raioanele estice apar în 1998.

Tabelul 4. Evoluția populației R Moldova în perioada 1998-2017

Anii	Numărul populației la 1.01 mii locuitori	Relansarea numărului		Reducerea medie anuală
		Pe etape	În mii	
1998	3655,0	1998-2000	0	-
2000	3655,0	2001-2004	0	-
2005	3606,4	2001-2004	49,2	9,8
2010	3565,7	2005-2009	40,7	8,1
2015	3555,2	2010-2014	10,5	2,1
2016	3553,1	2016	2,2	2,2
2017	3550,9			
Reducere totală	104,7			

Conform datelor reducerea populației pe perioada dată a constituit peste 104,7 mii persoane, pe intervalul 1998-2000 numărul a rămas neschimbat, ceea ce o atestăm ca o eroare în calculele statistice, deoarece pe fonul populației a existat o emigrație intensă la dimensiunile demografice ale populației țării. Specificăm aici că, erorile în calculele statistice au fost depistate nu numai cu referire la număr, dar și la alți indicatori demografici.

Reducerea numerică la începutul anilor '90 este determinată de indicii negativi ai sporului migratoriu și pe parcursul următoarelor decenii ce a afectat profund cadrul demografic. Dar un alt aspect al evoluției numerice este excedentul natural al populației, care până la 1999 se înregistrează cu valori negative. Corespunzător numărul a fost diminuat după ultimul deceniu al secolului XX-lea de doi indicatori ai mișcării populației, care au avut valori negative.

Reieșind din informația statistică de care dispunem vom încerca să demonstrăm evoluția acestor două mecanisme ce au periclitat evoluția numerică contemporană a populației R. Moldova.

Mișcarea naturală a populației pentru perioada studiată se caracterizează prin reducerea drastică a natalității și creșterea lentă a mortalității. Excedentul natural se diminuează în creșterea populației, iar din 1999 devine cu valori negative de 3-6 mii persoane anual. Concluzionăm, ca valorile negative au fost stabilite datorită reducerii mari a natalității.

Tabelul 5. Evoluția indicilor mișcării naturale

Anii	Natalitatea		Mortalitatea		Excedentul natural	
	Mii persoane	În %	Mii persoane	În %	Mii persoane	ÎN %
1997	45,6	12,0	43,0	11,8	2,6	0,7
2000	36,9	10,2	41,2	11,3	-4,3	-1,1
2003	36,5	10,1	43,1	11,9	-6,6	-1,8
2005	37,7	10,5	44,7	12,4	-7,0	-1,9
2008	39,0	10,9	41,9	11,8	-2,9	-0,9
2010	40,5	11,4	43,6	12,3	-3,1	-0,9
2013	37,9	10,6	38,1	10,7	-0,2	-0,1
2014	36,6	10,9	39,5	11,1	-0,9	-0,2
2015	36,6	10,9	39,5	11,2	-0,9	0,3
2016	37,4	10,5	38,5	10,8	-1,1	-0,3

Sursa: statistica.md

La etapa dată valorile absolute și ratele mișcării naturale ale populației au o perioadă de stabilizare și sunt urmare a etapelor precedente. Astfel, în perioada 1990-1996 numărul de copii s-a redus de la 77,1 mii de copii la 51,9 mii (sau cu 32,7%). Numărul decedaților a sporit de la 42,4 mii la 49,8 (sau s-a majorat cu 17,3%), excedentul natural având o reducere de la 34 mii la 2,1 mii (sau reducerea a fost de 16 ori). Natalitatea pe acest interval s-a redus de la 17,7 promile la 12,0 promile, rata mortalității având o creștere de la 9,7 promile la 11,5 promile (cu 1,8), iar excedentul natural s-a redus de la 8 promile la 0,5 promile.

Constatăm că, transformările intense au fost până în anul 2000, ca în perioada exact următoare să se înregistreze o stabilizare. În perioada ce a urmat 2000-2016 în evoluția tuturor indicatorilor demografici, observăm evoluții care continuă să perecliteze cadrul demografic.

În studiu celui de-al doilea mecanism – migrația populației dificultățile sunt mai complexe, deoarece evidența statistică a imigrației și emigrației este doar a celei oficiale, ceea ce face perceperea superficială a fenomenelor demografice. Sistemul vechi de evidență a fost anulat, iar cel nou nu a fost în stare să facă față noilor provocări. Până în 1995 migrația externă înregistra 40 mii de sosiți în R. Moldova și 34 mii de plecați, sporul migratoriu fiind atestat pozitiv. După anularea metodologiei vechi nu s-a recurs la una nouă. CNPD în nenumărate rânduri a avertizat BNS de a elabora o nouă metodologie, însă fără nici un rezultat. Deoarece evidența statistică are doar un segment al migrației și omite formele noi rafinate ale procesului migratoriu apărute recent. În corespundere cu aceasta statistica înregistrează un număr destul de modest și nu sunt supuse evidenței cei care pleacă temporar la muncă sau alte motive.

Tabelul 6. Evoluția numerică a populației migratorii

Anii	Imigranți (mii)	Emigranți (mii)	Spor migratoriu
1997	1,6	5,5	-3,9
1999	1,5	6,3	-4,8
2001	1,3	6,3	-5,3
2005	2,1	6,8	-4,7
2010	2,5	4,7	-2,2
2013	3,5	2,6	+0,9
2015	4,2	2,2	+2,0

Sursa: Anuarul statistic al R. Moldova 1999-2016

Constatăm, că pierderile de populație sau situat între 2-6 mii persoane. Pe toată perioada cercetată, a dominat sporul migratoriu negativ și numai din 2013-2014 a fost înregistrat un spor migratoriu pozitiv. Reducerea numărului de emigranți (care pleacă) este și rezultatul reducerii semnificative cu statele tradiționale ca Ucraina, Rusia. Dar, nu este exclus ca transformările în evoluția migrației au fost influențate de liberalizarea plecărilor în statele UE.

În același timp cunoaștem, că numărul celor stabiliți la muncă și trai este mult mai mare. Este dificil de argumentat cu date precise fenomenul declanșat, dar numărul se extindează de 700 mii persoane, acesta dovedește că alt segment al migrației este ilegal (clandestin), fie prin foi turistice fie cu pașaport al altor state. Numărul impunător a fost stabilit în 2003-2004 prin intermediul evidenței statistice a numărului de ieșiri și intrări înregistrat în țară. Conform rezultatelor căpătate în 2003 numărul estimativ a fost de 130 mii persoane. Aceasta confirmă:

- intensitatea migratorie a populației care este apreciată ca sporită (media anuală este de 4-5%);
- numărul plecărilor din țară cu mult depășește numărul intrărilor;
- țara are pierderi mari stabile de populație;

Cele mai mari pierderi de populație în urma schimbului cu migranți țara le are cu Rusia, Italia, Spania, Portugalia, Grecia, Germania, Marea Britanie, etc. Transformările în cauză vor avea implicații dure asupra viitorului apropiat și impact demografic grav asupra structurii demografice și reproducerii, etc. Dar, putem menționa și următoarele:

1. Faptul, că țara are un număr modest de populație, unde numărul s-a redus de la 4,4 mln. la 2,9 mln locuitori este alarmant, când constatăm că pe parcurs de 25-26 ani am avut o pierdere de 34,1% din populație. Declinul demografic are obligativitatea de a conștientiza la toate nivelele, inclusiv guvernării, ca țara intră în etapa de pustiire demografică, unde dezvoltarea economică va fi compromisă de suport demografic.
2. Reducerea natalității și sporirea speranței de viață, generează instabilitatea structurii demografice. Cadrul demografic trece din categoria statelor cu o populație tânără în categoria statelor cu populație îmbătrânită – fenomen atestat ca alert în dimensiuni demografice. Ponderea populației tinere s-a micșorat de la 25,7% la 17% în perioada 2000-2017. Aceste transformări v-a diminua, atât numărul populației, cât și cantitatea, dar și calitatea forței de muncă. În perioada 2000-2017 numărul categoriei date s-a redus profund.

Tabelul 7. Evoluția populației pe grupe mari de vârstă

	1989		2000		2010		2017	
	În mii	În %	În mii	În %	În mii	În %	În mii	În %
Total	3650,6	100	3644,1	100	3563,6	100	3550,5	100
Dintre care: Sub vârsta aptă de muncă	1001,6	29,6	938,0	25,7	649,1	18,2	604,1	17,0
Apti de muncă	2063,0	55,1	2180,1	59,8	2371,3	66,5	2291,4	64,5
Peste vârsta aptă de muncă	586,0	15,3	526,0	14,9	543,4	15,3	655,3	18,5

Pentru perioada cercetată este evidentă reducerea numărului de copii ponderea acestei grupe fiind sub 17 % (2017), iar a celei de peste vârsta aptă constituind peste 18,5 %.

Din consecințele puțin vizibile, dar destul de semnificative din perspectiva timpului este depopularea spațiului geografic, care are impact atât asupra spațiului urban, cât și a celui rural. Perioada de independență a starta cu un proces de periclitate a localităților rurale și urbane, ele au pierdut din efectivul de populație, ce constituie în mediu 10-20%. Evidența statistică trezește dubii în mediu academic, lasă semne profunde de întrebare din perspectiva timpului, dar și a cunoașteri profunde a fenomenelor care sunt în evoluție.

Depopularea de pe poziții demografice trebuie privită:

- în primul rând: de pe poziția evoluției numărului populației. Anume numărul populației confirmă evoluția cantitativă a fenomenului startat.

- în al doilea rând: ca modificare a factorilor de reproducere și tipului de reproducere, deci ca fenomen de transformare radicală în acest proces demografic.

- în al treilea rând: ca modificare a poziției indicilor de reproducere unde indicele natalității se reduce în așa măsură că este depășit de natalitate sau situat sub capacitatea și potențialul mortalității, transformând sporul natural la valori nule sau negative.

- în al patrulea rând: ca modificare internă demografică în structura de vârstă și sex a populației și între membrii aceleiași generații legată de selectivitatea migratorie a acestui proces. În plus, deminuarea potențialului demografic.

- în al cincilea rând: ca evoluție a procesului de migrație, prin forme rafinate, adeseori incontrolabile, inapreciabile din punct de vedere statistic și a stării demografice a populației.

Cauzele depopulării sunt multiple, majoritatea din ele se intercorelează între ele. Dar dintre cea mai esențială este modificarea comportamentului de reproducere în urma tranziției demografice. Această cauză figurează ca principala, dar puțin cunoscută și argumentată până la moment științific. Se modifică valorile social-umane în societate, care atrag populația spre noi valori. Satisfacția materială combinat cu politicile demografice rafinate a statelor din aria geografică europeană î-și lasă amprenta dură în evoluția de ultimă oră a depopulării.

Riscăm să devenim o țară cu spațiu în vid, Iulian Semion popularizând tezele teoriei sale menționa că:”evoluția umană constituie ultimele resurse în stimularea dezvoltării economice a spațiului”², iar prin evoluția de ultimă oră a populației noi riscăm să lăsăm spațiul dat lipsit de aceste resurse.

BIBLIOGRAFIE:

1. **Vasile Ghețău**, Declinul Demografic și viitorul populației României, București, 2007, 73 p;
2. **Constantin Matei, V Sainsus**, Cartea verde a Populației R Moldova, Editura “Statistica” Chișinău 2009;
3. **C. Matei**, Evoluția demografică a R. Moldova, Chisinau, ASEM, 2014;
4. **V. Sainsus**, *Impactul îmbătrânirii demografice asupra sistemului de pensionare. Subtilități ale problemei și căi posibile de redresare*” În: Procesele Socio-Demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni, Conferința Științifică Internațională, din 15-16 octombrie 2009, Chișinău, 2009, p. 177-184;
5. **Valeriu Sainsus, Ia Cocos**, Population Ageing Impact on Pension System in the Republic of Moldova. Possible Righting Ways, Evolution Trend, Socio-Demographic Effects and Mechanisms of Reestablishment, Chișinău, ASEM, 2010 p. 32.

² John R Weeks “Population in Introduction to Concepts and Issues”, Wadsworth, ninth edition, San Diego State University, USA, 2001, pag.503.